

GEFAD/GUJGEF 41(1): 181-219(2021)

Konaklama Öğretmenlerinin Özel Eğitim Alanında Zorlandığı Konular, MEB'e ve Eğitim Fakültelerine Öneriler*

Problems for Tourism Vocational Teachers in Special Education, Proposals to the Ministry of National Education and Education Faculties

Burcu ŞENER YALDIZ¹, Canan TANRISEVER²

¹MEB, Konaklama ve Seyahat Hizmetleri Öğretmeni, Bilim Uzmanı.
burcu_sener@hotmail.com

²Kastamonu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği A.B.D.
cnntanrisever@gmail.com

Makalenin Geliş Tarihi: 08.07.2020

Yayına Kabul Tarihi: 18.02.2021

ÖZ

Bu çalışma iki amaca hizmet etmektedir. Çalışmanın ilk amacı zihinsel engelli bireylerle (ZEB) çalışan konaklama hizmetleri öğretmenlerinin özel eğitim alanında yaşadıkları zorlukların tespitini yapmaktır. Çalışmanın ikinci ve asıl amacı ise tespit edilen zorluklar çerçevesinde Millî Eğitim Bakanlığına (MEB) ve üniversitelerin eğitim fakültelerine özel eğitim alanında içeriğe ve sürece dair öneriler sunmaktır. Çalışmanın evreni Türkiye genelinde özel eğitim meslek okullarında (ÖEMO) kat hizmetleri alanında mesleki eğitim veren 48 konaklama öğretmeninden oluşmaktadır. Çalışmanın örneklem grubunu ise bu öğretmenlerin 27'si oluşturmaktadır. Nitel araştırma desenine göre şekillenen bu çalışmada derinlemesine görüşme tekniğinden faydalanılmış olup altı açık uçlu sorudan oluşan tam yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada toplanan veriler, betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Katılımcıların genel olarak özel eğitim alanında: Beceri öğretimi yöntem ve teknikleri, ölçme ve değerlendirme, materyal tasarımı ve kullanımı, sınıf yönetimi ve bireye özgü eğitim-öğretim planı hazırlama konularında zorluklar yaşadıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların bu konulara ilişkin

* **Alıntılama:** Yıldız B.Ş. ve Tanrısever C. (2021). Konaklama öğretmenlerinin özel eğitim alanında zorlandığı konular, meb'e ve eğitim fakültelerine öneriler. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(1), 181-219.

Bu çalışma Doç. Dr. Canan TANRISEVER danışmanlığında 21/06/2019 tarihinde birinci yazar tarafından savunulmuş ve oy birliği ile onaylanmış 570257 numaralı 'Konaklama Öğretmenlerinin Özel Eğitim Alanı ile İlgili Yaşadıkları Güçlüklerin Belirlenmesi ve Kat Hizmetleri Eğitim Modülü Önerisi' başlıklı yüksek lisans tez çalışması ışığında yazılmıştır.

sunduğu görüş ve çözüm önerilerinin hem MEB'in hizmet içi eğitim (HİE) faaliyetleri planlamalarına hem de üniversitelerin eğitim bilimleri müfredatı güncellemeleri konularına ışık tutacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Özel eğitim meslek okulu, Kat hizmetleri ve engelliler, Konaklama ve seyahat hizmetleri öğretmenliği, Özel eğitimdeki meslek öğretmenleri

ABSTRACT

This study has two purposes. The first aim of the study is to determine the difficulties experienced by accommodation service teachers working with mentally disabled individuals (MDI) in the field of special education. The second and main purpose of the study is to provide suggestions to the Ministry of National Education (MNE) and the education faculties of universities regarding the content and process in the field of special education within the framework of the identified difficulties. The population of the study consists of 48 vocational education teachers who provide training for in the field of housekeeping in special education vocational schools (SEVS) countrywide (Turkey). The sample group of the study consists of 27 of these teachers. In this study, which was shaped according to the qualitative research design, in-depth interview technique was used and a fully structured interview form consisting of six open-ended questions was used. The data collected in the study were analyzed by the descriptive analysis method. It has been determined that the participants generally have difficulties in the field of special education: skills teaching methods and techniques, assessment and evaluation, material design and use, classroom management, and preparing an individual education plan. The opinions and solutions offered by the participants on these issues will shed light on both the MoNE's planning of in-service training (IST) activities and the educational sciences curriculum updates of universities.

Keywords: Special education vocational high school, Housekeeping and disabilities, Accommodation and travel services teaching, Vocational teachers in special education.

GİRİŞ

Fiziksel, zihinsel veya gelişimsel özelliklerinden dolayı eğitsel yeterlilikleri açısından akranlarına kıyasla kayda değer bireysel farklılıklara sahip olan bireyler 'özel eğitime gereksinim duyan birey' olarak tanımlanmaktadır (Aksoy, 2018). Bu bireysel farklılıkların bireyde oluşturduğu yetersizlik durumu tanısı 18 yaşından önce ortaya çıkmakta ve bu bireylerin zorunlu öğrenim hayatı okul öncesinden başlayarak ortaöğretim sürecinin sonuna kadar devam etmektedir (Özbey, 2018). Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ve sosyal gereksinimlerini karşılamak için alanında uzmanlaşmış personellerin özel eğitim için geliştirilmiş eğitim programları ve öğretim yöntemlerini kullandığı, bu bireylerin gelişimsel özellikleri ve akademik yeterliliklerini

de göz önünde bulundurarak uygun ortamlarda sürdürdükleri eğitime özel eğitim denilmektedir cümle uzun olduğu için anlatım bozukluğu oluşmuş düzeltilmeli (Akçamete, 1998). Brolin (1989), bu eğitim sürecinin içindeki becerileri ‘bağımsız yaşam becerileri’ olarak nitelendirmiş ve “kişisel uyum, topluma uyum, günlük yaşam ve mesleki beceriler” şeklinde aşamalar olduğunu belirtmiştir (Brolin, 1989’dan aktaran Baran ve Cavkaytar, 2007). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde 6. maddede de özel eğitim hizmetlerinin amacını tanımlayan benzer becerilerin kazanımlarından bahsedilmiştir: “... özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kapasitelerini en üst düzeyde kullanmaları, üst öğrenime, meslek hayatına ve toplumsal yaşama hazırlanmaları amaçlanır.” (Resmi Gazete, 2020). Engelli bireylerin hayatlarının her aşamasında düzenli bir eğitim sürecine -normal gelişim gösteren bireylere (NGGB) nazaran- daha fazla ihtiyaçları vardır (Özby ve Diken, 2010).

Mesleki becerilerin kazanımı bireylere iş imkânı sağlama, para kazanma, sosyalleşme ve ekip olarak çalışma gibi fırsatlar sunmaktadır. Böylelikle bireylerin psiko-sosyal ve ekonomik durumlarının gelişimlerine de katkıda bulunulması sağlanmaktadır. Bu sayede bireylerin özgüven ve motivasyonlarını artmakta ve bireyler hiç kimseye bağımlı olmadan, toplumla iç içe, yararlı ve üretken hissederek bağımsızca yaşayabilmektedirler. ZEB’lerin de bağımsız yaşayabilmeleri ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanabilmeleri için okullarda temel becerilerin öğretilmesinin yanı sıra bir işte aktif olarak çalışmalarını sağlayacak mesleki becerilerin öğretilmesi de gerekmektedir (Özkan ve Gürsel, 2006). Fakat engelli bireylerin büyük bir çoğunluğunun istihdam edilmediği ve yeterli düzeyde çalışmalarına fırsat verilmediği düşünülmektedir (Şener ve Tanrısever, 2017). Bu sebeple ZEB’lere mesleki becerilerin öğretilmesi konusu oldukça önemli olduğu için lise kademesindeki özel eğitim okullarında verilen mesleki eğitim standartları ve personellerin eğitim kalitesinin artırılması gerekmektedir.

Türkiye’de ZEB’lerin mesleki eğitim aldığı kurumlara bakıldığında öğrencilerin kapasiteleri ve engel gruplarına göre ayrılmış iki kurum olduğu görülmektedir (MEB,

2019). Bu kurumlar: Hafif düzeyde ZEB'ler için 'özel eğitim meslek okulları'; orta-ağır düzeyde ZEB'ler için ise 'Özel Eğitim İş Okulları'dır. MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğünün yayınladığı iş eğitimi ve meslek ahlakı programında hafif düzeyde ZEB'lerin iş-mesleki eğitim alabileceği 18 farklı alan, bu alanlara ait 27 farklı dal ve 582 modül bulunmaktadır. (MEB, 2020). Sekiz yıllık ilk ve orta öğrenimlerini bitiren ve lise kademesine erişmiş ZEB'ler bireysel kapasitelerine, ilgi ve yeteneklerine uygun olan bir dalda mesleki eğitim almak için özel eğitim meslek ve uygulama okullarına yönlendirilmektedirler (Resmî Gazete, 2018). Bu kurumlarda ZEB'lerin bağımsız yaşama amaçlarına hizmet edecek olan onları iş hayatına hazırlamak için özel olarak düzenlenmiş öğretim programları sunulmaktadır. Bireyler ilgi alanlarını keşfetmeye, buldukları bölgelerde var olan meslekleri tanımaya ve kendilerini keşfetmeye bu süreçte başlamaktadırlar. Bu sebeple bu sürecin titizlikle yürütülmesi gerekmektedir. Bu da öğretim programını planlayan ve uygulayacak olan öğretmenin yeterliliklerine bağlıdır. Bu sebeple ilgili kurumlarda görev yapan öğretmenlerin kendi branşlarına ek olarak eğitim bilimleri alanına ait bilgi ve becerilere de tam teşekküllü bir şekilde vakıf olması gereklidir (Çetin, 2004).

Üniversitelerin öğretmen yetiştiren eğitim fakülteleri, mezun ettikleri tüm öğretmen adaylarını -özel eğitim ana bilim dalı dışında- yalnızca NGGB'leri yetiştirmeye yönelik bilgi becerilerle donatmaktadır. Rehberlik, öğretim yöntem ve teknikleri, gelişim ve öğrenme psikolojisi, program geliştirme ve materyal tasarımı, sınıf yönetimi, ölçme değerlendirme ana başlıklı eğitim bilimleri alanında öğretilen dersler NGGB'lere eğitim vermek için sunulan derslerdir. Bu derslerin içeriğindeki teknikler, kavramlar ve öğretiler özel eğitime gereksinim duyan bireylere özgü formasyon bilgisi içermemektedir. 2018 yılına kadar özel eğitim ile ilgili genel tanımlar, yalnızca rehberlik dersinin içerisinde çok az bir alanında verilmekteydi. Yüksek Öğretim Kurulunun (YÖK) 30.05.2018 tarihinde yaptığı müfredattaki değişikliği ile: "Özel Eğitim ve Rehberlik" dersinin "Özel Eğitim ve Kaynaştırma" ile "Okullarda Rehberlik" şeklinde değiştirilmiştir (YÖK, 2018). Fakat bu değişikliğin özel eğitim mesleki eğitim kurumlarında ZEB'lere beceri ve kavram öğretimi sürecinde bir öğretmenin eğitim

verebileceği yeterlilikte olmadığı düşünülmektedir. Oysaki engelli bireylerin sahip olduğu duygusal, zihinsel ve sosyal gelişim özellikleri NGGB'lerin sahip olduğu özelliklerden oldukça farklıdır. Çünkü NGGB'lerin bilişsel, sosyal ve gelişimsel özellikleri takvim yaşları ile eş zamanlı ilerlerken ZEB'lerin zekâ yaşları -bireyin yetersizlikten etkilenme durumuna göre- takvim yaşının gerisinde kalmaktadır (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 2002). Bu sebeple ZEB'lerin öğrenme durumlarındaki hız ve bireysel farklılıklar da göz önünde bulundurulduğunda -NGGB'lere nazaran- farklı bir yaklaşım ve öğretim metotlarının kullanılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Fakat üniversitelerin eğitim fakülteleri, ZEB'lere özgü eğitim bilimlerine yönelik dersleri, yalnızca özel eğitim ana bilim dallarında yetiştirdikleri özel eğitim sınıf öğretmeni bölümü öğretmen adaylarına okutmaktadırlar. Bununla birlikte lise kademelerinde eğitim vermek üzere mezun olan meslek ve kültür dersleri öğretmenleri ZEB'lerin mesleki eğitim aldığı okullarda da görev alabilmektedirler. Böyle bir durumda ise branş ve kültür dersleri öğretmenlerinin özel eğitim kurumlarında kullandıkları tüm eğitsel bilgi ve beceriler NGGB'lere yönelik beceriler olacağından, eğitim-öğretim süreçlerinde formasyon konularında zorluk yaşayabilecekleri kuvvetle muhtemeldir. Ayrıca engelli bireylere yönelik olan eğitim bilimleri konularına da vakıf olmak ve etkili kullanmak her öğretmenin sahip olması gereken niteliklerdir. Çünkü genel bir lisede de kaynaştırma/ bütünleştirme yoluyla eğitim alan bir öğrenci ile karşılaşmak olası bir durumdur. Kaldı ki bunun yanında sadece ZEB'lerin eğitim aldığı bir mesleki kurumda çalışan öğretmenler için bu niteliklere sahip olma zorunluluğu kaçınılmazdır. Gerek öğretmen yetiştiren üniversitelerin gerekse de özel eğitim kurumlarına öğretmen ataması yapan MEB Özel Eğitim biriminin bu konuda detaylı bir çalışma yapmadıkları düşünülmektedir.

Araştırma, hafif düzeyde ZEB'lere konaklama hizmetleri alanında mesleki eğitimi veren konaklama öğretmenlerinin özel eğitim alanında hangi eğitim bilimleri konularında zorluk yaşadıklarının tespitini yapma ve tespit edilen problemlerin çözümlerine yönelik katılımcıların görüşlerine başvurma ve çözüm önerilerini alma amacı taşımaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda da MEB'in Özel Eğitim birimine 'hizmet

içi veya öncesi eğitim planı'; öğretmen yetiştiren üniversitelere de 'eğitim bilimleri müfredat içeriği zenginleştirme' konularında öneriler sunmayı hedeflemektedir.

Bu sebeple konaklama öğretmenleri için aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

- Öğretmenlerin lisans öğrenimleri süresince almış oldukları eğitim bilimleri derslerinde özel eğitim alanı ile ilgili sunulan eğitim, öğretmenleri hizmete hazır nitelikte yetiştirmek için yeterli midir?
- Öğretmenlerin ZEB'lere kat hizmetleri becerileri öğretimi süreçlerinde kullandıkları öğretim teknikleri, materyaller, ölçme araçları nelerdir?
- Öğretmenler ZEB'lere kat hizmetleri becerileri öğretimi süreçlerinde özel eğitime özgü olan hangi eğitim bilimleri konularda zorluklar yaşamaktadırlar?

Konuya ilişkin literatür taraması yapıldığında konaklama öğretmenlerinin özel eğitim alanında yaşadıkları zorluklara ilişkin araştırmalar sınırlıdır. Bu sebeple bu çalışmanın literatür ve pratik için önem arz ettiği düşünülmektedir. Bununla birlikte yapılan literatür taramasında, çalışmanın amacına hizmet eden ve çalışma konusu ile paralel olduğu düşünülen araştırmalar aşağıdaki gibidir:

Könez (2015), özel eğitim ve iş uygulama okullarında görev yapan meslek öğretmenlerinin HİE ihtiyaçlarını belirlemek üzerine yaptığı çalışması bu araştırma konusu ile benzerlik göstermektedir. Branş öğretmenlerinin (müzik, beden eğitimi, teknoloji tasarım ve diğer meslekler) %50-55'inin sınıf yönetimi; %56-60'sının öğretim yöntem ve tekniklerini uygulama; %61-65'inin öğretim materyali hazırlama ve kullanma, bireysel eğitim-öğretim planı hazırlama, istedik davranışları attırmada kullanılan özel eğitim yöntemlerini uygulama, kendi branşlarında kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerini özel eğitim alanına uyarlama; %66 ve üstü ise kaba değerlendirme araçlarını uygulama, bireyin performansına uygun amaç belirleme ve değerlendirme, öğrencilerin gelişim özellikleri, engel türleri gibi konularda zorluklar yaşadıkları ve bu alanlarda HİE taleplerinde buldukları tespit edilmiştir (Könez, 2015).

Karasu, Aykut ve Yılmaz (2014), özel eğitim alanının zihinsel engelliler ana bilim dalından mezun olmuş ve zihinsel engelliler öğretmeni olarak görev yapan 51 öğretmen ile yaptıkları çalışmalarında zihinsel engelliler öğretmenlerinin HİE ihtiyaçlarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu çalışmanın sonucunda, ÖEMO'larda alanlarında uzman özel eğitim öğretmeni olarak görev yapan öğretmenlerin HİE ihtiyaçları şu şekildedir: “özel eğitimde öğretim yöntem ve yaklaşımları; davranış değiştirme ve sınıf yönetimi; değerlendirme ve bireysel eğitim planı (BEP) hazırlama” konularıdır (Karasu, Aykut ve Yılmaz, 2014).

Çetin (2004), Ankara il merkezinde zihinsel engellilerle çalışan eğitim okulları ve özel eğitim rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan 87 öğretmenle yaptığı çalışmasında farklı meslek grubundaki eğitimcilerin yaşadıkları güçlükleri belirlemeyi hedeflemiştir. Özel eğitim alanı dışında başka bir bölümden mezun olan ama sınıf öğretmenliği yapan öğretmenlerin “özel eğitime özgü öğretim yöntemlerini kullanma, öğrencilerin performanslarını belirleme, problemleri davranışlarla başa çıkma” konularında zorluklarla karşılaştıkları tespit edilmiştir (Çetin, 2004). Araştırma konusu ile çok benzerlik göstermese de amacı ve içeriği bakımından araştırma konusuna yakın olduğu düşünülen çalışmalar da şu şekildedir:

Sivrikaya ve Yıkılmış (2016), özel eğitim mezunu olan ve olmayan öğretmenlerin öğretim süreçlerinde öğretmenlerin kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerini tespit etmiştir. Buna göre öğretim sürecinde alan mezunu özel eğitim öğretmenlerinin özel eğitime özgü olan “yanlızsız öğretim yöntemlerini, doğrudan öğretim yöntemini, akran öğretimini ve fırsat öğretimini” kullandıklarını, özel eğitim mezunu olmayan öğretmenlerin ise NGGB'lere özgü olan “soru-cevap yöntemini, drama yöntemini ve ses temelli cümle yöntemini” kullandıklarını tespit etmiştir. Bunun dışında özel eğitim mezunu öğretmenlerin yanlızsız öğretim yöntemlerinin içerisinde dönüt ve düzeltme sağladıklarını, özel eğitim mezunu olmayan bir öğretmenin ise, ipuçlarını yeniden vererek veya öğretim yöntemini değiştirerek dönüt düzeltme sağladığını belirtmiştir (Sivrikaya ve Yıkılmış, 2016).

Özyürek (2008), betimleme çalışması olarak gerçekleştirdiği çalışmasında iki aşamalı hedef belirlemiştir. İlk hedefi, 1952-2008 yılları arasında özel eğitimde öğretmen yetiştirmeyi etkileyen etkenler ışığında öğretmen yetiştirme için yapılan çalışmalarını analiz ederek betimlemek; ikincisi ise günümüzde Türkiye’de özel eğitim yetiştirme konusunda yaşanan sıkıntıları ve bu sıkıntıların çözümü için öğretmen yetiştirme sürecinin ve niteliğinin artırılmasını sağlayan yeterliliğe dayalı öğretmen yetiştirmeyi betimleyebilmektir. Bu çalışma sonunda, sertifika alarak sınıf öğretmeni olan özel eğitim öğretmenlerin lisans mezunları kadar iyi bir eğitim sürecine dâhil olmadıklarına yönelik gözlemlere erişilmiştir. Ayrıca bu öğretmenlerin geçici olarak çalıştırılması ya da öğretmenlere bilimsel yaklaşım temelli kurslar düzenleyerek kapsamlı bir eğitim verilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada ise özel eğitim sınıf öğretmenlerinin problemleri davranışlara çözüm üretme, doğru eğitim tekniklerini kullanma ve değerlendirme alanlarında zorluk yaşadıkları gözlenmiştir (Özyürek, 2008).

Alan yazındaki çalışmalar da göstermektedir ki engelli bireylere beceri ve kavramların başarılı bir şekilde kazandırılması için kaliteli bir mesleki gelişim ve öğretim sürecinin oluşturulması şarttır. HİE ihtiyaçları belirleme ise bu süreci sağlamanın en etkili yollarından birisidir (Könez, 2015). HİE ihtiyaçları belirli hedeflere, bu hedefler de ancak ihtiyaçlara yönelik olduğunda kaliteli bir mesleki gelişim süreci sağlanabilir (Karasu, Aykut ve Yılmaz, 2014). Bu sebeple bu çalışmada eğitim fakültelerinden mezun ve ilgili kurumlarda bizzat eğitim veren işin mutfağındaki öğretmenlerin özel eğitim alanında HİE ihtiyaçlarının belirlenmesi amaçlanarak öğretmenlerin deneyimleri ve görüşlerine başvurulmuştur. Ayrıca Türkiye’de 2018 yılında tespit edilen 145 okulun neredeyse üçte birinde konaklama hizmetleri alanında eğitim verilmektedir. Bu çalışma ile konaklama hizmetleri öğretmenlerinin mesleki öğretim sürecinde kullandıkları öğretim metotları ve materyaller ile özel eğitim alanında talep ettikleri kurs içeriklerine dair konuların belirlenmesiyle ortaya çıkan çerçevenin diğer 17 farklı alandaki meslek öğretmenleri için de benzer olacağı düşünülmektedir. Bu sebeple ülke bazında genellenebilir nitelik taşıyan bir araştırma olduğu düşünülmektedir.

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve analizi ile geçerlik ve güvenilirliğe ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada ülke çapında ÖEMO'larında ZEB'lerle çalışan konaklama öğretmenlerinin özel eğitim alanında zorlandıkları konuların neler olduğunu tespit etmeye, bu konularla ilgili çözüm önerileri ve görüşlerine başvurmaya odaklanıldığı için nitel araştırma yaklaşımı tercih edilmiştir. Çalışmalarında nitel araştırma desenine başvuran araştırmacılar ise insanların yaşamlarına bakış açılarını, iç dünyalarını dış dünya ile nasıl yapılandırdıkları ve tecrübelerine nasıl bir anlam yükledikleriyle ilgilenmektedirler (Merriam, 2018). Bu sebeple çalışmanın esas konusu olan 'eğitim'in sosyal bir olgu olmasından dolayı da bu olguyu oluşturan kişilerin algılarını belirlemek ve bu algılardan yola çıkılarak birtakım sonuçlara ulaşmak bu araştırma açısından önem arz ettiğinden çalışma için nitel araştırma deseni seçilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Bu çalışma 2017-2018 eğitim öğretim yılının bahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın gerçekleştiği zaman diliminde Türkiye genelinde konaklama hizmetleri alanında mesleki eğitim veren toplam 48 tane ÖEMO olduğu tespit edilmiştir. Her okulda bir konaklama hizmetleri öğretmeni görev yaptığından araştırmanın evrenini 48 konaklama hizmetleri öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcı seçimi için öncelikle gönüllü olma ve ÖEMO'larında konaklama ve seyahat hizmetleri branşında çalışıyor olma ön koşulları belirlenmiştir. Araştırmacı tüm katılımcılara ulaşmış fakat araştırmanın katılımcı grubu için tam sayıma erişim sağlayamamıştır. Araştırmacı MEB'den araştırma izinleri aldıktan sonra ilgili kurumları aramış ve irtibat numarasını bırakmıştır. Araştırmacıya dönüş sağlayarak araştırmaya katılmayı kabul eden 27 öğretmen çalışmanın katılımcı grubunu oluşturmuştur. Katılımda gönüllü olan öğretmenler araştırmanın örnekleminin belirlenmesi konusunda eşit şans ve fırsat ile

dönüş yaptıkları göz önüne alındığında -araştırmacı örneklem grubunu kendisi belirlemese bile- basit tesadüfi/ seçkisiz örneklem yöntemi kullanılmıştır (Özen ve Gül, 2007). Katılımcıların demografik bilgileri Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcı Numarası	Yaş- Cinsiyet	Toplam Görev Yılı	Özel Eğitimde Görev Yılı	Mezun Olunan Lisans Programı	Eğitim Bilimleri Öğrenimi
K1	43-E	19 yıl	6 yıl	Turizm Öğretmenliği	Eğitim Fakültesi
K2	26-E	2 yıl	1 yıl	SİTRÖ	Pedagojik Formasyon
K3	29-K	3 yıl	6 ay	SİTRÖ	Eğitim Fakültesi
K4	30-K	2 yıl	2 yıl	SİTRÖ	Eğitim Fakültesi
K5	28-K	2 yıl	2 yıl	Turizm İşletmeciliği	Pedagojik Formasyon
K6	55-K	30 yıl	3 yıl	TIÖ	Eğitim Fakültesi
K7	53-E	28 yıl	3 yıl	TIÖ	Eğitim Fakültesi
K8	36-K	8 yıl	6 ay	SİTRÖ	Eğitim Fakültesi
K9	26-E	3 yıl	2,5 yıl	Turizm İşletmeciliği	Pedagojik Formasyon
K10	29-E	1 yıl	1 yıl	SİTRÖ	Eğitim Fakültesi
K11	42-E	19,5 yıl	6 ay	KSHÖ	Eğitim Fakültesi
K12	35-E	7,5 yıl	1 yıl	SİTRÖ	Eğitim Fakültesi
K13	42-E	18,5 yıl	1 yıl	KSHÖ	Eğitim Fakültesi
K14	34-E	4 yıl	2 yıl	SİTRÖ	Eğitim Fakültesi
K15	26-K	2 yıl	2 yıl	Turizm ve Otel İşletmeciliği	Pedagojik Formasyon
K16	41-K	4 yıl	2 yıl	Turizm İşletmeciliği	Pedagojik Formasyon
K17	34-E	6 yıl	2 yıl	SİTRÖ	Eğitim Fakültesi
K18	42-E	17 yıl	7 yıl	KSHÖ	Eğitim Fakültesi
K19	46-K	20 yıl	3,5 yıl	KSHÖ	Eğitim Fakültesi
K20	29-K	2,5 yıl	2,5 yıl	Turizm İşletmeciliği	Pedagojik Formasyon
K21	40-E	17 yıl	4 yıl	SİTRÖ	Eğitim Fakültesi
K22	44-E	20 yıl	1 yıl	SİTRÖ	Eğitim Fakültesi
K23	48-E	23 yıl	2,5 yıl	KSHÖ	Eğitim Fakültesi
K24	33-E	4 yıl	4 yıl	SİTRÖ	Eğitim Fakültesi
K25	53-E	30 yıl	3 yıl	Turizm İşletmeciliği	Eğitim Fakültesi
K26	38-K	14 yıl	4 yıl	KSHÖ	Eğitim Fakültesi
K27	52-K	29 yıl	6 ay	Ticaret ve Turizm Eğitimi	Eğitim Fakültesi

E: Erkek; K: Kadın; SİTRÖ: Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Öğretmenliği;

TIÖ: Turizm İşletmeciliği Öğretmenliği; KSHÖ: Konaklama ve Seyahat Hizmetleri Öğretmenliği

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın amacı doğrultusunda, öğretmenlerin özel eğitim alanında hangi konularda zorluk yaşadıklarına dair görüş ve deneyimlerini almak için görüşme tekniğine başvurulmuştur. Nitel görüşmelerin kaynağına inildiğinde insanların bakış açılarının dile dökülebilen, somut ve açığa çıkarılabilir olduğu düşüncesinin yattığı görülmektedir. Bu sebeple görüşmeler, bir insanın zihnindeki düşünceleri somut hale dönüştürmek ve insanların deneyimlerinden bir ürün ortaya çıkarmak yoluyla yapılmaktadır (Patton, 2014). Bundan dolayı birinci yazarın yüksek lisans tezi için geliştirmiş olduğu 14 açık uçlu tam yapılandırılmış soru formu içerisinde araştırma konusuna hizmet eden altı soru seçilmiştir. ÖEMO'larında çalışan branş öğretmenlerinin HİE taleplerine ilişkin alan yazın taranıp ön hazırlık yapıldıktan sonra uygun görüşme soruları oluşturulmuştur. Oluşturulan sorular, özel eğitim alanında ve turizm alanında araştırmalar yapan iki uzmana görüş almak amacıyla sunulmuş ve alınan geri bildirimler doğrultusunda sorular yeniden düzenlenmiştir. Bu aşamada öncelikle konuyla ilgili kavramsal çerçeve ve soru havuzu oluşturulmuş var olan sorular araştırmacılar tarafından üzerinde tartışılarak son hale getirilmiştir. Son düzenlemesi tamamlanmış sorular, incelenmesi için nitel araştırmalar üzerine çalışmalar yapan bir uzmana sunulmuştur. Alınan geri bildirimler sonucunda sorular netleştirilmiştir. Sonrasında ise MEB'den gerekli izinler alınarak katılımcılarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Çalışmada nitel veri toplama yöntemlerinden derinlemesine görüşme tekniğine başvurulmuştur. Nitel veri toplama türleri, temel ve destekleyici veri toplama yöntemleri olarak iki ana başlıkta incelenmektedir. Araştırmada kullanılan derinlemesine mülakat tekniği ise temel veri toplama türleri arasında yer almaktadır (Marshall ve Rossman, 1995). Görüşme, insanların olaylara ve durumlara bakış açılarını, bireysel tecrübelerini ortaya koymada kullanılan oldukça güçlü bir yöntemdir (Karataş, 2015). Görüşme tekniğinin en önemli olumlu yanı, "...araştırılan konuyu

katılımcıların bakış açılarından görebilmek ve bu bakış açılarına zemin hazırlayan sosyal yapıyı ve süreçlerini tespit etmeye olanak tanınmasıdır’’ (Yıldırım,1999).

Araştırmacı Türkiye’de ZEB’lere konaklama hizmetleri alanında mesleki eğitim veren ÖEMO’larını tespit etmiş ve kurumları arayarak kendi telefon numarasını kurum idarelerine bırakmıştır. Araştırmayı kabul edip geri dönüş sağlayan katılımcıların görüşme formunu yanıtlama biçimine karar verilerek, telefonla ve yüz yüze yapılacak görüşmeler için uygun bir gün ve saat belirlenmiştir. Ayrıca görüşme sorularını e-mail aracılığıyla yanıtlamak isteyen katılımcıların e-mail hesapları not alınarak görüşme formu postalanmıştır. Görüşmelere pilot çalışma ile başlanmıştır. Bu doğrultuda, ÖEMO olarak pilot bir okulda görev yapan deneyimli bir konaklama hizmetleri öğretmeniyle yaklaşık 50 dakika süren pilot görüşme yapılmıştır. Pilot görüşme sayesinde görüşme sorularının yanıtlanmasının süresi, anlaşılabilirliği, yansız oluşu ile ilgili durumlar test edilmiş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Öğretmenlerle görüşmelerden önce çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmiş, etik hassasiyetlerden bahsedilmiş ve gönüllü olduklarına dair onayları alınmıştır. Görüşmeler araştırmaya katılan 27 öğretmenin iki tanesi ile yüz yüze; iki tanesi ile e-mail; yirmi üç tanesi ile de telefon aracılığıyla not alma tekniğiyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 35-40 dakika sürmüştür.

Etik Kurallara Uygunluk

Çalışmada elde edilen veriler, birinci yazarın yüksek lisans tezi için geliştirdiği 14 açık uçlu soru formu içinde konu ile ilgili olan 6 soruya dair kaydedilen bulguların kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Özel eğitimde mesleki eğitim ve öğretmen sorunlarına yönelik ilgili alan yazın tarandıktan sonra geliştirilmiş olan soru formu, iki uzmana görüş almak amacıyla sunulmuş ve gelen dönütler sonucunda sorular yeniden düzenlenmiştir. Soru formu geliştirildikten sonra ise MEB’den gerekli izinler alınması sürecine geçilmiştir. Öğretmenlerle görüşmelere başlanmadan önce MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne çalışmanın amacı ve yöntemiyle ilgili bilgi verilmiş ve gerekli olan ilk izinler alındıktan sonra MEB Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik biriminden araştırma uygulama izinleri alınmıştır. Bu çalışma 3 jüri üyesi

hocanın onayından geçerek YÖK Ulusal Tez Merkezinde yayınlanmış 570257 numaralı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir. Bununla birlikte çalışmanın halihazırda onaylanmış ve yayınlanmış bir yüksek lisans tez çalışmasından üretilen bir eser olmasından dolayı etik kurulu onayı verilmemektedir. Tez çalışması için 16.04.2018 tarihinde ayse.meb.gov.tr internet adresinden alınmış olan izin evrakının linki şu şekildedir: <https://ayse.meb.gov.tr/basvurudev/evraksorgu.php?key=0162cd918a802c837ee6c81bd c7c5b8c390d516e>

Verilerin Analizi

Araştırma verileri, nitel veri analizi türlerinden betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Nitel veri, belirlenmiş hedefler çerçevesinde, doğal ortamda, gözlem ve derinlemesine mülakat gibi farklı teknikler aracılığıyla elde edilen ve kişilerin olaylara yönelik görüşlerini içeren her türlü bilgidir (Leech ve Onwuegbuzie, 2007). Betimsel analizde, aynı soru hakkında farklı kişilerden alınan farklı görüşler hiç değiştirilmeden olduğu gibi alıntılar şeklinde aktarılmaktadır. Bu analiz türünde toplanan veriler, daha önceden belirlenen temalar altında özetlenip yorumlanmaktadır. Bunun amacı, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve eş zamanlı yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunmaktır. Elde edilen veriler, öncelikle sıraya koyulur; sistematik ve açık bir biçimde gösterilir. Daha sonra, yapılan betimlemelere göre veriler açıklanır ve yorumlanır, sebep-sonuç ilişkileri incelenir ve bu bölümlerde bazı çıkarımlar yapılarak sonuçlara varılır. Betimsel analiz dört aşamadan oluşmaktadır: Bir çerçeve yaratma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklindedir (Coşkun, Altunışık ve Yıldırım, 2019).

Geçerlik ve Güvenirlilik

Nitel araştırmaların geçerliliği için bazı hususların göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Brantlinger, Jimenez, Klingner, Pugach ve Richardson, 2005; Yıldırım ve Şimşek, 2005; Şimşek 2009). Bunun için (a) yapılandırılmış görüşme sorularının hazırlanmasında, özel eğitim ve turizm alanlarında uzman, nitel araştırma yöntemi

konusunda çalışmaları olan iki öğretim üyesinden uzman görüşü alınmıştır. (b) Temaları oluşturan veriler betimlenerek zenginlik oluşturulmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Araştırma bulgularında konaklama öğretmenlerinin özel eğitim alanında yaşadığı sorunlar ile ilgili farklı temalar belirlenmiş olup tablo başlıklarında belirtilen konularda katılımcı görüşleri alıntılar şeklinde yazılmıştır. Bulgular altı ana tema altında toplanmıştır.

Katılımcıların lisans öğrenimleri süresince eğitim fakültelerinde almış oldukları özel eğitim dersine ait müfredat içeriğinin yeterliliğini, bu alana ayrılan önemi nasıl değerlendirdiklerini öğrenmek için katılımcılara: “*Özel eğitim meslek okulu kurumundaki mesleki tecrübenize dayanarak lisans öğreniminizde almış olduğunuz eğitim bilimleri derslerinde özel eğitim alanına ayrılan önemi ve derinliği nasıl değerlendirirsiniz?*” sorusu yöneltilmiştir. 27 katılımcının da tamamı bu soruya “*Çok yetersiz.*” cevabını vermiştir. Bunun üzerine bazı katılımcılar farklı yorumlar ve öneriler sunmak üzere ifadelerine devam etmişlerdir. Alınan geri bildirimlere ilişkin bulgular Tablo 2’de gösterilmiştir:

Tablo 2. Katılımcıların Eğitim Fakültelerinde Verilen Eğitim Bilimleri Derslerinde Özel Eğitim Alanına Ayrılması Gereken Öneme Yönelik Değerlendirme ve Önerilerine İlişkin Bulgular

<i>“Bence meslek öğretmenlerinin mezun oldukları üniversitelerde ayrı bir yan dal konulmalı orada seçmeli dersler olmalı. Özel eğitim alanı ve zihinsel engellilerin iş hayatı ile ilgili konular olmalı. Özel eğitimde çalışmak isteyenler için lisans diplomalarında ve transkriptlerinde bu dersleri aldıklarına dair ibareler yer almalı. Özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde sadece bu eğitimi almış meslek öğretmenleri çalışabilmeli. Kurumlar ziyaret edilmeli hatta staj yapılmalı.”</i>	K1
<i>“Engel gruplarının tanımları, özellikleri konuları bile hiç işlenmemişti. Bu çocuklar çok farklı. Ders işleme yöntemleri, yaklaşım tarzları eğitimi almıyordık. Mesleki donanımımız çok iyi fakat zihinsel engelli bireylerin öğretim yöntemleri farklı. Mesleki bilgimizi doğru şekilde aktarmaya yarayan bilgileri almadıktan sonra bu kurumlar bizi çok zorluyor.”</i>	K2
<i>“8 aylık pedagojik formasyon eğitimi aldım. Rehberlik derslerinde özel eğitim ile ilgili sadece 1-2 sayfalık bir kısım vardı. Hiç değinilmedi. Özel eğitim çok derin bir alan.”</i>	K5
<i>“Rehberlik derslerinde çok kısa bir yerde değinilmişti. Fakat materyal tasarımı derslerinde de özel eğitim alanı ile ilgili materyal tasarımı dersleri eklenmeli. Aslında özel eğitimin her alanı eğitim bilimleri konularına dağıtılmalı.”</i>	K9
<i>“Eğitim bilimleri dersleri normal öğrencilere yönelikti. Zihinsel engelli öğrencilerin profilleri bile anlatılmadı. Meslek ve kültür öğretmenleri artık bu okullara atanyor. Bu durumda YÖK, eğitim fakültelerinde ve pedagojik formasyon eğitimlerinde özel eğitim olarak ayrı bir alan şeklinde eklenmelidir.”</i>	K12
<i>“Özel eğitim alanı evet eklenmeli fakat özel eğitim kurumlarında staj olmalı.”</i>	K16

Katılımcıların ifadelerinden üniversite öğrenimleri süresince eğitim bilimleri müfredatında almış oldukları dersler içinde özel eğitim dersine yönelik detaylı bir eğitim almadıkları anlaşılmaktadır. Bu sebepten dolayı atanmış oldukları kurumlarda zorluklar yaşadıkları görülmektedir. Katılımcılara özel eğitimde ne derecede bilgi sahibi olduklarına dair öz değerlendirmelerini almak için: “Özel eğitim kurumunda çalışmaya başladığınızda engel grupları, tanımları, özellikleri ve zihinsel engelli bireylerle ilgili ne derecede bilgiye sahiptir?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan yanıtlar Tablo 3’te gösterilmiştir:

Tablo 3. Katılımcıların ÖEMO'larına Başlamadan Önce Özel Eğitim ile İlgili Genel Bilgi Düzeyi Öz Değerlendirmelerine İlişkin Bulgular

<i>"Hiç bilgim yoktu."</i>	K4 ve K20 numaralı katılımcılar hariç toplam 25 katılımcının cevabı
<i>"Kuruma başlamadan önce Rehberlik Araştırma Merkezine gidip engel grupları, kategorileri, tanılama süreçleri ve özellikleri hakkında bilgi aldım."</i>	K4
<i>"Akrabalarımın biri özel eğitim öğretmeni olduğu için kuruma başlamadan önce ondan çok bilgi edindim."</i>	K20
<i>"Meslek, branş ve kültür öğretmenlerinin de özel eğitim alanı ile ilgili detaylı bilgisi yok. Ben özel eğitimdeki 6 yıllık tecrübemle gözlem yoluyla öğrendim her şeyi. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin meslek ve kültür öğretmenlerini yönlendirebilmeleri için kesinlikle alanında uzman özel eğitim öğretmenleri olmalıdır. Yoksa ne bana ne de öğrencilere faydalı olabilir."</i>	K1

Katılımcıların ZEB'lere kat hizmetleri branşı meslek derslerinde beceri öğretiminde hangi öğretim yöntem ve tekniklere başvurduklarını tespit etmek için: "*Zihinsel engelli bireylerle çalışırken ders işleme yöntem ve teknikleriniz nelerdir?*" sorusu yöneltilmiştir. Tüm katılımcıların geleneksel öğretim yöntem ve tekniklerini kullandıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların tamamının kullandıkları ortak öğretim teknikleri şöyledir: Gösterip yaptırma; rol model olma; yaparak ve yaşayarak öğrenme; birebir uygulama; düz anlatım; sık tekrarlar; videolar ve görsel destekli PPT sunuları kullanma; okuma-yazma iyi düzeyde ise basit cümlelerle not tutturma. Bununla birlikte NGGB'lere özgü olan bu yöntem ve tekniklere ek olarak farklı uygulamalar yapan katılımcıların ifadelerine ilişkin bulgular Tablo 4'te gösterildiği gibidir:

Tablo 4. Katılımcıların ZEB'lere Mesleki Beceriler Öğretme Süreçlerinde Kullandıkları Farklı Öğretim Yöntem ve Tekniklerine İlişkin Bulgular

<i>Görsel destekli, aşamalı, basit yönergeli karton materyallerle etkinlik</i>	K1, K3, K27, K23
<i>Otellerin kat hizmetleri departmanlarına gezi-gözlem etkinliği</i>	K1, K15
<i>Kuru temizleme firmalarına farklı ütü uygulamaları ve temizlik işlemlerini yerinde görmek amacıyla gezi-gözlem etkinliği</i>	K1
<i>Drama yöntemi</i>	K4, K5, K10
<i>Akran öğretimi</i>	K6
<i>Öğrenci uygulama yaparken (evde ailesinin desteği ile pratik yapması için) video çekilmesi</i>	K6
<i>Öğrenci uygulama yaparken (daha sonra kendisinin hatalarını izlemesi için) video çekilmesi</i>	K23
<i>Öğrenebilen bireyler için basit düzeyde Kat hizmetleri yabancı dil eğitimi</i>	K26
<i>Online otel kat hizmetleri görüntülü bağlantı gerçekleştirerek aynı anda uygulama yapma</i>	K27

Tüm katılımcıların başvurduğu tekniklere bakıldığında kullanılan tüm öğretim tekniklerinin NGGB'lere özgü olan geleneksel yöntemler olduğu görülmektedir. Geleneksel tekniklere ek olarak farklı uygulamalar yapan katılımcıların ifadelerine bakıldığında, yerinde gözlem, görsel destekli basit yönergeli karton materyalleri, drama yöntemi, akran öğretimi, basit düzeyde yabancı dil eğitimi gibi etkili tekniklerin ve materyallerin kullanıldığı görülmüştür. Bunların yanında öğrencilerin uygulamalarının videoya kaydedilmesi; dijital ortam kullanılarak gerçekleştirilen beceri uygulamaları da dikkat çekici olduğu gözlenmiştir. Ayrıca yukarıdaki soruya ek olarak katılımcılara: “*Ders işleme yöntem ve teknikler ile ilgili yaşamış olduğunuz sıkıntılar var mıdır?*” sorusu da yöneltilmiştir. Bu soruya yanıt veren K1'in cevabı şu şekildedir:

“Özel eğitim alanında eğitim almadığım için ve benimle derse katılan sınıf öğretmenleri de özel eğitimci olmadığı için çok sıkıntı yaşadım. Diğer öğretmenlere danışarak, deneme-yanılma yolu ile yaşayarak görerek doğruları tespit ettim. Bu durumun da hem benim için hem öğretim süreci için hem de öğrencilerim için zaman kaybı oluşturduğunu düşünüyorum. Sınıf öğretmenleri kesinlikle alanında uzman özel eğitimciler olmalı. Yaşadığım bir olayı paylaşmak isterim. Ödül yöntemi ile ünite bitiminde soru yarışması yapıyordum. İsimleri yazdım ve soruların cevaplarına göre

doğru cevaplar için o sorularına karşısına (+) koydum. (+) simgeleri toplayarak sıraya dizdim. Sonuncu olan çocuk derin duygusal çöküntü yaşadı ve uzun süre hıçkırma hıçkırma ağladı. Meğerse zihinsel engelli bireylere başarısızlığı hiçbir şekilde tatturmamak gerekiyormuş. Bu bilgiyi bu olayı yaşadıkdan sonra özel eğitim öğretmenlerine danışarak öğrenmiştim. Çok üzülmiştim.” K1 yaşamış olduğu bir sıkıntıyı bu şekilde anlatmıştır. Sorunun kaynağı ise yine ZEB’lerin özellikleri ve onlara özgü öğretim yöntemleri hakkındaki bilgi eksikliğinden kaynaklandığı görülmektedir. Ayrıca sınıf öğretmeni özel eğitim alanında uzman olmadığından meslek öğretmenini uyaramamış ve bilgilendirememiştir.

Katılımcılara özel eğitime özgü ölçme ve değerlendirme programlarına ilişkin ne düzeyde bilgileri olduğunu tespit etmek için “Özel Eğitim Kurumuna ilk başladığımızda BEP, BÖP, kaba değerlendirme formları, aylık değerlendirmeler hakkında yeterli bilgiye sahip miydiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan dönütler Tablo 5’te gösterilmiştir:

Tablo 5. Katılımcıların Özel Eğitime Özgü Ölçme ve Değerlendirme Programları ile İlgili Bilgi Düzeylerine İlişkin Bulgular

<i>İlk başta hiç bilmiyordum. Şu anda da uygulamıyoruz.</i>	K22
<i>Okulumuz çok yeni. Halen bilmiyorum.</i>	K2
<i>Kat hizmetleri dersi için de birlikte derse girdiğimiz özel eğitim sınıf öğretmenleri hazırlıyor.</i>	K7
<i>Biz Konaklamacılar sadece kaba değerlendirme yapıyoruz.</i>	K24
<i>İlk olarak bilmiyordum. İnternet üzerinden BEP hazırlama ile ilgili sistemden yapıyoruz. BÖP yapmıyoruz.</i>	K12
<i>İlk başladığımda bilmiyordum ama özel eğitim sınıf öğretmenleri sayesinde öğrendim.</i>	K1, K3, K4, K5, K6, K8, K10, K11, K14, K15, K16, K18, K19, K20, K21, K23, K25, K26
<i>İlk başladığımda bilmiyordum. Kendi çabalarımla öğrendim.</i>	K27
<i>İlk başta bilmiyordum. Okulca internet üzerinden BEP, BÖP, kaba değerlendirme, aylık değerlendirme yapan L**Bep diye bir sitenin sistemine ücretli üyelik aldık. Oradan yapıyoruz.</i>	K9, K17
<i>Normal turizm lisesinde de kaynaştırma öğrencim vardı onun için hazırlamıştım. Fakat şimdi satın aldığımız L**Bep sitesinden yapıyoruz.</i>	K13

19 katılımcının 18'inin birlikte derse girdikleri sınıf öğretmenleri sayesinde bireysel eğitim planı (BEP), bireysel öğretim planı (BÖP), kaba değerlendirme gibi özel eğitimde kullanılan ölçme tekniklerini öğrendikleri; birinin ise genel turizm lisesinde kaynaştırma/ bütünleştirme yoluyla eğitim alan bir öğrenci ile çalıştığından dolayı bilgisinin olduğunu ve internet üzerinden özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin eğitim aldığı kurumlara özgü bir yazılım sistemini kullandıkları görülmektedir. Sekiz katılımcının ise halen bilgisinin olmadığı, hiçbir özel ölçek kullanmadığı tespit edilmiştir.

Katılımcılara kat hizmetleri branşında ZEB'lere beceri öğretiminde onların davranışları ve kavramları ne düzeyde edindiğini ölçmek amacıyla hangi ölçme yöntemlerini kullandıklarını belirlemek için: “*Ölçme ve değerlendirme aşamasında ne tür yöntem ve ölçekler kullanıyorsunuz?*” sorusu yöneltilmiştir. Alınan yanıtlar Tablo 6'da gösterilmiştir:

Tablo 6. Katılımcıların Kat Hizmetleri Dalında ZEB'leri Ölçme ve Değerlendirme Sürecinde Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Bulgular

Sınıf içi katılım	(6) K1, K3, K6, K10, K20, K21
Uygulama sınavı / Performans alımı	(23) K1, K2, K3, K4, K5, K6, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K21, K23, K24, K26, K27
Basit ölçekli sınavlar	(6) K2, K5, K8, K9, K18, K27
Kontrol listeleri (BEP'lere göre)	(4) K1, K4, K7, K14
Gözlem	(4) K7, K22, K23, K25
Birden fazla yetersizliği olan öğrenciye özel bir değerlendirme ölçeği	(1) K26

Katılımcıların 23'ü geleneksel olarak NGGB'lere özgü ölçme yöntemlerinden olan sınıf içi katılım; uygulama-performans alımı; basit ölçekli sınavlar; gözlem tekniklerine başvurdukları görülmüştür. Katılımcılardan dördü ZEB'lerin BEP'lerine uygun olarak düzenlenmiş kontrol listeleri; biri ise birden fazla engeli olan bir öğrenciye özel bir değerlendirme ölçeği kullandığını belirtmiştir.

Katılımcılara “*Özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde çalışmaya başlayacak olan / halen çalışan meslek öğretmenleri için özel eğitim alanı ile ilgili bir kurs düzenlenmeli*

midir?” sorusu yöneltilmiştir. Yöneltilen soruya tüm katılımcılar “Evet, düzenlenmelidir.” cevabını vermiştir. Bu cevaba göre katılımcılara “Özel eğitim alanı ile ilgili bir kurs düzenlenmesi halinde hangi konu başlıkları yer almalıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Bu sorunun amacı konaklama öğretmenlerinin özel eğitim alanı ile ilgili hizmet içi taleplerini almak ve önerilerine başvurmaktır. Alınan geri bildirimler Tablo 7’de gösterildiği gibidir:

Tablo 7. Katılımcıların Özel Eğitim Alanı ile İlgili Düzenlenmesi Talep Edilen Bir Kurs İçeriği İçin Önerilen Konu Başlıklarına İlişkin Bulgular

<i>Engel grupları, tanımları ve özellikleri*</i>	Tüm katılımcılar
<i>ZEB’lerle iletişim ve onlara yaklaşım tarzları</i>	
<i>Özel eğitime özgü öğretim teknikleri*</i>	
<i>Sınıf yönetimi ve problemleri davranışlara çözüm önerileri</i>	
<i>ZEB’lerin toplumsal yaşamı, iş ve meslek hayatı</i>	K1
<i>BEP, BÖP, Kaba değerlendirme formlarının becerilere ve öğrencilerin düzeylerine göre hazırlanması*</i>	K3
<i>Özel eğitimde tanılama, engel gruplarını belirleme yöntemleri</i>	K4
<i>Atölye kuralları & hijyen-sanitasyon eğitimi, mesleki gelişim- işe hazırlık aşamasında basyurulacak yöntemler</i>	K5
<i>ZEB’lere yönelik etkili materyal tasarımı ve kullanımı*</i>	K9
<i>Pekistireçler ve ödül sistemi ile bunların kullanım teknikleri*</i>	K27

Alınan dönütlere bakıldığında (*) ile belirtilen konu başlıklarının direkt olarak öğretim teknikleri ile ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte diğer tüm konu başlıkları ‘özel eğitime özgü eğitim bilimleri’ alanı ile ilgilidir. Özel eğitim alanı ile ilgili hizmet içi bir kurs talebinin yanı sıra kurs içeriğinde yer alması önerilen konu başlıkları da tespit edilmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Alan yazın taraması sonucu tespit edilen araştırma konusu ile yakınlık gösteren birçok çalışmanın bulgularında da görüldüğü üzere, özel eğitim alan bilgisinin öğretim süreci üzerinde ne kadar önemli ve etkili olduğu ortadadır. Farklı bir alandan mezun olan öğretmenlerin ZEB’lere sınıf öğretmenliği yaptıkları süreçte yaşadığı zorluklar ile alanında uzman olan fakat lise kademesinde çalışmamış zihinsel engelliler öğretmenlerinin yaşadığı zorluklarla neredeyse aynı olduğu görülmektedir. Oysaki özel

eğitim meslek ve uygulama okullarında, meslek öğretmenleri otuz ders saatinden oluşan bir haftalık eğitim periyodunun neredeyse 12-14 saatlik bir diliminde derse katılmaktadır. Sınıf öğretmenlerinin öğrencileri ile birebir ders işlediği periyod ise toplam 6-8 saattir. Kaldı ki alanında uzman zihinsel engelliler öğretmenleri bile öğretim alanında bu bireylere yönelik tekniklere tam olarak vakıf değilken, meslek öğretmenlerinin kapsamlı olarak eğitimini bile almadıkları özel eğitim alanında problem yaşamamaları imkânsızdır (Yıldız ve Tanrısever, 2019).

Tüm katılımcılar tam katılımı lisans öğrenimlerinde eğitim bilimleri derslerinde almış oldukları özel eğitime dair eğitimin oldukça yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Üniversitelerin öğretmen yetiştirme lisans programlarının eğitim bilimleri içeriği incelendiğinde de özel eğitim ile ilgili gereken önemin ve alanın ayrılmadığı görülmektedir. Çünkü ZEB'lere beceri öğretiminde başvuru alan özel öğretim tekniklerini yalnızca zihinsel engelliler öğretmenleri almaktadır. Buna rağmen lise kademesinde çalışan her meslek ve kültür öğretmeni özel eğitime dair bir eğitim almadan hizmete başlamaktadır. Oysaki meslek ve kültür öğretmenleri genel liselerde de kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim alan bir öğrenci ile karşılaşmaktadır. Durumla ilgili Karasu, Aykut ve Yılmaz (2014), Özyürek (2008) ve Çetin (2004)'in çalışmalarında katılımcı grubunun zihinsel engelliler öğretmenlerinden oluşmasına rağmen özel eğitim alanında yaşanan zorluklar ve kaydedilen sonuçlar açısından bu çalışmanın bulgularıyla da paralellik göstermektedir. Karasu vd. (2014), çalışmasında özel eğitim alanı zihinsel engelliler ana bilim dalından mezun uzman öğretmenlerin talep ettiği HİE ihtiyaçlarını belirlemiştir: 'Öğretim yöntem ve yaklaşımları; davranış değiştirme ve sınıf yönetimi; değerlendirme ve bireysel eğitim planı hazırlama'. Özyürek (2008) ise betimleme çalışması olarak gerçekleştirdiği çalışmasında sertifika alarak özel eğitim sınıf öğretmeni olan öğretmenlerin alanında uzman öğretmenler kadar iyi eğitim alamadıkları sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte özel eğitim öğretmenlerinin problemleri davranışlara çözüm üretme, doğru eğitim tekniklerini kullanma ve değerlendirme alanlarında zorluklar yaşadıkları gözlenmiştir. Çetin (2004), özel eğitim alanı dışında başka bir bölümden mezun olan ama sınıf öğretmenliği yapan öğretmenlerin özel

eğitime özgü öğretim yöntemlerini kullanma, öğrencilerin performanslarını belirleme, problemleri davranışlarla başa çıkma konularında zorluklarla karşılaştıkları sonucuna ulaşmıştır. Özel eğitim alanında detaylı pedagojik formasyon bilgisi ile donatılarak mezun edilmiş alan öğretmenlerinin bile benzer konularda sıkıntı yaşamaları oldukça şaşırtıcıdır. Zihinsel engelliler öğretmenleri bile lise kademesinde pratiğe dayalı konularda güçlükler yaşadığı göz önünde bulundurulduğunda konaklama ve diğer 17 meslek alanı öğretmenin güçlükle yaşamaması imkânsız bir durum olarak düşünülmektedir. Bu çalışmalar, bulgular açısından bu araştırmanın bulguları ile de benzerlik göstermektedir. Araştırma ile benzerlik gösteren ve daha kapsamlı bir diğer çalışmada Könez (2015), özel eğitim ve iş uygulama okullarında görev yapan branş ve meslek öğretmenlerinin HİE ihtiyaçlarını belirlemiştir. Öğretmenlerin: “Sınıf yönetimi; öğretim yöntem ve tekniklerini uygulama; öğretim materyali hazırlama ve kullanma, bireysel eğitim-öğretim planı hazırlama, istendik davranışları attırmada kullanılan özel eğitim yöntemlerini uygulama, kendi branşlarında kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerini özel eğitim alanına uyarlama; kaba değerlendirme araçlarını uygulama, bireyin performansına uygun amaç belirleme ve değerlendirme, öğrencilerin gelişim özellikleri, engel türleri” gibi konularda zorluklar yaşadıkları ve bu alanlarda HİE taleplerinde buldukları tespit etmiştir (Könez, 2015). Yine bu çalışma bulguları ile de paralellik göstermektedir.

2018 yılında YÖK tarafından yapılan güncellemeye göre eğitim bilimleri müfredatlarına eklenen ‘Özel Eğitim ve Kaynaştırma’ ile ‘Okullarda Rehberlik’ derslerinin de özel eğitim kurumlarında özel öğrencilere beceri öğretiminde kullanılabilecek direkt olarak pratiğe faydalı ders içerikleri olduğu düşünülmemektedir. Ayrıca güncel verilere bakıldığında ülke çapında ZEB'lere 18 farklı alanda mesleki eğitim veren 3.175 branş öğretmeni, 175 ÖEMO ve 12.402 ZEB olduğu göz önünde bulundurulduğunda özel eğitim alanına verilmesi gereken önemin daha da artması gerekmektedir (MEB, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2020). Bu durum, tüm öğretmen yetiştiren üniversitelerin eğitim bilimleri müfredat içeriğini zenginleştirme ve değiştirme zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Üniversiteler eğitim bilimleri müfredat düzenlemesi yaparken öncelikle

MEB bünyesinde ilgili kurumlarda eğitim veren öğretmenlerin HİE ihtiyaçlarını göz önüne almalıdır. Üniversiteler bunun için ilk olarak ÖEMO'larında yer alan 18 meslek alanı baz alınmalı sonrasında ise alanı ne olursa olsun tüm öğretmenlerin öğretim sürecinin her kademesinde kaynaştırma/ bütünleştirme yoluyla eğitim alan bir öğrenci ile karşılaşma ihtimali göz önünde bulundurularak tüm meslek dallarının öğretim programları için eğitim bilimleri alanında gerekli güncellemeleri yapmalıdır. Özel eğitim alanında düzenlenen müfredat güncellemelerine ek olarak konaklama öğretmenlerinin de görüşlerini sunduğu eğitim konularına detaylıca yer verilmelidir. Çünkü bu bulgular ve öneriler diğer 17 meslek alanı için de genellenebilir nitelik taşımaktadır.

Ayrıca çalışmada 27 katılımcıdan 25 tanesi özel eğitim alanında engel grupları, tanımları ve özellikleri ile ilgili bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Henüz genel kavramlara bile aşina olunamazken ZEB'leri bir mesleğe hazırlamak üzere dört yıl boyunca beceri öğretimini doğru şekilde verebilmenin sancısının yoğun olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte meslek öğretmenleri ile derse katılan sınıf öğretmenleri arasında alanında uzman olmayan öğretmenlerin de var olması bu öğretmenlerin eğitim sürecine, öğrencilere ve meslek öğretmenlerine faydalı olamayacağı yönünde düşünceleri de akla getirmektedir.

Derslerde kullanılan yöntemlere bakıldığında tüm katılımcıların, NGGB'lere yönelik kullanılan eğitim tekniklerini kullandıkları tespit edilmiştir. Buna ek olarak farklı uygulamalar yapan ve materyaller geliştiren öğretmenlerin de var olduğu belirlenmiştir. Bunlar arasında video ile model olma öğretim yöntem tekniği ile ilgili şu durum belirtilmelidir ki bu tekniğe göre iki tür yöntemsel süreç bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, eğitmenin hedeflenen becerileri basamaklara ayırarak sesli ve basit yönerge cümlecikleri ile desteklediği tekniktir. İkinci yöntem ise, öğrencinin yaptığı uygulama sırasında öğrencinin videosunun çekilmesi ve yalnızca doğru yaptığı basamakların görüntülerinin izletilmesidir. Fakat yanlış bilinen ve bir katılımcı tarafından yanlış bir şekilde uygulanan bir uygulamaya değinmek gerekirse öğrencinin hatalarını göstermek için videoyu bir kez daha öğrenciye izletmek, öğrencinin hatasını pekiştirmeye yol

açacaktır. Öğretmen her ne kadar iyi niyetle bu uygulamayı gerçekleştirse de bilinçsizce yapılan her uygulama öğretim sürecinin kalitesini ve verimini arttırmanın önüne geçecektir. Bu sebeple tüm meslek ve kültür öğretmenlerine öncelikle üniversitelerin eğitim fakültelerinde pedagojik formasyon derslerinde, sonrasında MEB HİE kurslarında ‘Özel Eğitime Muhtaç Bireylere Beceri Öğretiminde Kullanılan Özel Eğitim Metotları’ eğitimi verilmesi oldukça önemlidir.

Katılımcıların, özel eğitimde ölçme ve değerlendirme konusunda da sıkıntı yaşadıkları tespit edilmiştir. Çünkü üniversitelerde almış oldukları formasyon eğitimi NGGB’leri eğitmeye yöneliktir. Fakat ZEB’lere özgü kullanılması gereken ölçekler ve değerlendirme yöntemleri oldukça farklıdır, öğretilmesi hedeflenen beceri basamakları detaylı bir şekilde adım adım değerlendirilmelidir ki bu öğretim sürecinin en başında düzenlenmektedir. Bireyin hangi beceriyi öğrenip öğrenemeyeceği ya da hangi beceri öğreniminde hangi basamağa kadar ilerleyebileceği, bireyin sahip olduğu engel durumunun ilgili beceriyi uygulayabilmesindeki avantaj ve dezavantajlar gibi durumların detaylı bir şekilde göz önünde bulundurulup bir süreç içerisinde işlenmesi gerekmektedir. Kısacası katılımcıların öğretim tekniklerinde yaşadıkları sıkıntı ne denli önemli ise, kazandırılması hedeflenen becerilerin ölçülmesi ve değerlendirilmesi de o denli önemlidir. Yazılı, test, uygulama gibi NGGB’lere uygulanan ölçme yöntemlerinin ZEB’ler için kullanılması oldukça yetersiz kalabilir.

ÖNERİLER

Çalışmanın amacı ve bulguları doğrultusunda Türkiye’de ÖEMO’larında görev yapan konaklama öğretmenlerinin özel eğitim alanında kullandıkları öğretim teknikleri belirlenmiş; özel eğitim alanında öğretmenlere yönelik eğitim kursu planlanması halinde talep edilen konu başlıklarına ilişkin görüş ve öneriler kaydedilmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda katılımcıların talep ettikleri özel eğitim alanı konu başlıklarında zorluklar yaşadıkları da tespit edilmiştir. Bu konu başlıklarına bakılarak ilgili birimlerin düzenleyecekleri, öğretmenlere yönelik eğitim planlamaları ile öğretim niteliği ve kalitesinde artış yaşanması beklenmektedir. Ayrıca bu bölümde elde edilen bulgular

ışığında ortaya çıkan HİE ihtiyaçları önerileri her ne kadar Türkiye genelindeki konaklama öğretmenleri katılımcı grubu ile çalışılmış olsa da özel eğitim lise kademesi grubunda çalışan tüm meslek ve kültür öğretmenlerini de kapsayıcı nitelikte olduğu düşünülmektedir. Önerilen eğitim bilimleri konu başlıkları, ülke genelinde mesleki eğitim veren ve bu öğretim sürecinin içinde bizzat sorunları deneyimleme fırsatı bulan öğretmenlerin görüş ve deneyimlerine başvurularak hazırlanmıştır.

Engel durumuna özgü doğru öğretim teknikleri ile öğretmenlerin daha kısa süreli öğretim oturumu ve daha kalıcı öğrenme yaşantıları sağlayabilecekleri de düşünülmektedir. Bununla birlikte özel eğitimde kullanılan sınıf yönetimi, davranış değiştirme ve olumsuz davranışlarla başa çıkabilme konularında alınacak eğitimle de ZEB'lerle daha etkili iletişim, doğru yaklaşım tarzını kullanabilme ve öğretim sürecinde olumsuz davranışlar konusunda pratik çözümler uygulayarak beceri öğretimine odaklanabilme gibi faydalı fırsatlar sunulabileceği öngörülmektedir. Bu sebeple MEB, üniversitelere ve gelecekteki araştırmacılara aşağıdaki konularda pratikte fayda sağlayacak öneriler sunulmuştur:

- MEB Özel Eğitim biriminde ilgili kurumlarda çalışacak olan ve halen çalışan meslek ve kültür dersleri öğretmenlerine yönelik HİE ve hizmet öncesi uyum eğitimleri planlamalarında fayda sağlayacak konu başlıkları,
- Üniversitelerin öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerine eğitim bilimleri dersleri müfredat programında içerik zenginleştirmeye yönelik konu başlıkları,
- Gelecekteki araştırmacılar için 'özel eğitimde ölçme ve değerlendirme; BEP ve BÖP hazırlama, kaba değerlendirme formları oluşturma becerileri' konu başlıklarında öneriler.

Türkiye Genelinde Özel Eğitim Meslek Okullarında Çalışan Meslek ve Kültür Öğretmenleri İçin MEB'e Hizmet İçi Eğitim Faaliyetleri Önerileri

Özel eğitim alanı ile ilgili hizmet içi eğitimleri için önerilen konu başlıkları, konu başlıklarının önerilme gerekçeleri ve önemleri ile birlikte Tablo 8'de gösterildiği gibidir:

Tablo 8. MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetlerine Hizmet Öncesi ve Hizmet içi Eğitim Planlamaları Önerileri

a) Engel Grupları, Tanımları ve Özellikleri
Engel gruplarının tanımları ve özelliklerine vakıf olmak bireylerin gelişim özelliklerine uygun iletişim becerilerini bilme, doğru öğretim tekniği, ölçme ve değerlendirme yöntemleri, bireyin özelliklerine uygun eğitim planı tasarısı konusunda etkili kararlar alabilmek açısından önem arz etmektedir.
b) ZEB'lerle İletişim ve Onlara Yaklaşım Tarzları
ZEBlerin odaklanma süreleri, psikolojik olarak dış dünyaya bakış açıları, onları hangi durumların mutlu edip üzebileceği, iletişim kurarken doğru cümlelerle doğru girdiler yapmak ile ilgili bilimsel bilgiler bireyi öğretim sürecinde daha aktif kılması, okuluna ait hissetmesi ve bölümünü, öğretmenlerini, arkadaşlarını sevmesi konularında destek sağlayacaktır.
c) Özel Eğitimde ZEB'lere Özgü Beceri Öğretiminde Kullanılan Öğretim Teknikleri Eğitimleri:
<ul style="list-style-type: none"> - Yanlızsız Öğretim Teknikleri Eğitimi - Video ile Model Olma Tekniği Eğitimi
Çalışma bulgularında da belirtildiği üzere özel eğitim dışında farklı bir alanda eğitim fakültesi mezunu olan bir öğretmen NGGB'lere eğitim vermek üzere yetiştirilmektedir. Bu sebeple özel eğitimde lise kademesinde çalışan tüm öğretmenlerin ZEB'lere özgü beceri öğretiminde kullanılan öğretim metotlarına vakıf olması ve uygulamalı olarak öğrenmesi çok önemlidir. Bu sayede yalnızca konaklama öğretmenleri için değil Türkiye'de 18 farklı alan meslek ve kültür dersleri öğretmenleri için de oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca hangi alanda eğitim verilirse verilsin bireyin ihtiyacı olan metotla sunulmadığı sürece verim alabilme ihtimali hem engelli bireylerde hem de NGGB'lerde oldukça düşüktür. Bu sebeple doğru öğretim tekniklerinin kullanımı ile etkili, verimli ve kalıcı öğrenme yaşantıları yaratılabilmektedir.
d) Özel Eğitimde Sınıf Yönetimi, Problemlİ/İstenmeyen Davranışlarla Başa Çıkma ve Çözüm Önerileri
Öğretmenler için esas amaç her ne kadar beceri öğretimi olsa da bireye doğru davranış kazandırma ve bunun devamlılığını sağlama, topluma uyumlu olmalarında sosyal davranışlarını düzenleme konularında okuldaki öğretmenlere oldukça fazla iş düşmektedir. Bununla birlikte ZEB'lerde istenmeyen davranışlar yaşandığında öğretmenler NGGB'lere özgü sınıf yönetimi metotlarını uyguladıklarında başarısız olduklarını görmeleri oldukça normaldir. Bu sebeple ilgili kurumlarda çalışan öğretmenler özel eğitimde ve özellikle ZEB'lere özgü problemlİ davranışlarla başa çıkma ve çözüm önerileri ile sınıf yönetimi konusunda bilgi sahibi olmalı ve öğretim süreçlerinde uygulayabilmelilerdir.
e) ZEB'lerin Toplumsal ve İş-Meslek Hayatları

Okullarda her ne kadar işe hazırlık için beceri dersleri verilse de birey staja başladığında aslında direkt iş hayatına girmiş olmaktadır. Bu sebeple derslerde iş hayatı ile ilgili drama yöntemi ile durum canlandırma, işyerlerine gezi düzenleme, iş-meslek hayatı ile ilgili eğitici videolar izletme ve görsel destekli sunumlar hazırlama ve aktarma ile ZEB'lerin iş hayatına hazırlanmaları oldukça önemlidir. Bunun aynı zamanda topluma uyum konusunda da onlara destek sağlayacağı düşünülmektedir.

f) BEP, BÖP, Kaba Değerlendirme Formlarının Geliştirilmesi ve Süreçte Doğru Kullanımı

Özel eğitime gereksinim duyan her birey için ister akademik ister mesleki derslerde olsun bireysel eğitim ve öğretim planlarının oluşturulması ve uygulanması oldukça önemlidir. Kaldı ki yalnızca ÖEMO'da değil genel mesleki, teknik ve düz liselerde de kaynaştırma/ bütünleştirme yoluyla eğitim alan bir öğrenci ile karşılaşmak kuvvetle muhtemeldir. Bu sebeple öğretim süreci öncesinde bireye özgü eğitim-öğretim planı hazırlayabilmek, bireysel farklılıkları da göz önünde bulundurmak ve uygulamaya dökülebilmek için bu konuya vakıf olunması çok önemlidir.

g) Özel Eğitimde Tanılama ve Engel Gruplarını Belirleyebilme

Her özel bireyin hangi tanılarla ve ölçeklerle değerlendirildiği; ilgi, tutum, dikkat ve zekâ seviyesi testlerinin neler olduğu bireye özgü eğitim planı yapılmasında ve doğru yaklaşım tarzının benimsenmesinde oldukça önemlidir.

h) Atölye Kuralları, Hijyen Eğitimi

ÖEMO'da hem atölye derslerinde doğru davranış ve tekniği kazandırmak hem de iş hayatına hazırlık için oldukça önemlidir. Öğretim modüllerinin içerisinde ilgili konunun ardından bir iş güvenliği ünitesi şeklinde tasarlanması oldukça etkili olacaktır. Bu sebeple ZEB'lere atölye kuralları- hijyen eğitimi verilirken nasıl bir metotla anlatılacağı ve hangi konuların yer alacağı öğretimi kadar gerekli bir konudur.

i) Mesleki Gelişim

Mesleki gelişim dersleri dört yıla yayılarak modüllerin içerisinde aralıklı tekrarlarla verilmesinin çok etkili olacağı düşünülmektedir.

j) ZEB'lere Özgü Etkili Materyal Tasarımı ve Kullanımı

Bireye özgü doğru materyalin tasarımı ve kullanımı çok daha kısa süreli öğrenme oturumları ile kalıcı ve etkili öğrenme yaşantıları sağlanabileceği düşünülmektedir.

k) Pekiştireçler ve Ödül Sistemi

Aslında bu konu özel eğitime özgü öğretme metotları konusu içindedir. Fakat bireye doğru uygulamanın hemen ardından pekiştireç sunmak doğru uygulamayı öğretir, bu ödül de motivasyonu destekler ve daha etkili, verimli bir öğretim süreci sağlanır. Bu sebeple ZEB'lere özgü öğretim teknikleri konusu başlığı altında değerlendirilmelidir.

Ayrıca ZEB'ler için pratiklik sağlayabilecek bir başka öğretim tekniği de akran öğretimi olabilir. Bilişsel yeterliliği yüksek ve düşük olan öğrenciler eşleştirilebilir. Akran öğretimi, zaman tasarrufu yanında sosyal ve iletişim becerilerini de güçlendirmesi beklenecektir. Bu konu ile ilgili öneri tüm modüllerin içinde öğretim metodu önerisi olarak sunulabilir.

Öneri olarak sunulmuş konular, ilgili okullarda aktif olarak çalışan öğretmenlerin özel eğitim alanında yetersiz hissettiklerinden dolayı HİE ihtiyacı olarak talep ettikleri konulardan oluşmaktadır. ÖEMO'larında görev yapan 18 farklı meslek ve diğer tüm kültür dersleri öğretmenleri için pratikte de fayda sağlayacak şekilde hizmet öncesinde ve aralıklı olarak hizmet içinde eğitim faaliyetleri düzenlenebilir.

Öğretmen Yetiştiren Üniversitelerin Eğitim Fakültelerine Öneriler

Öğretmen yetiştiren fakültelerin eğitim bilimleri müfredat içeriğine bakıldığında yalnızca NGGB'lere özgü öğretme becerilerine odaklanıldığı görülmektedir. Eğitim fakülteleri gelişim ve öğrenme psikolojisi, öğretim yöntem ve teknikleri, materyal tasarımı ve etkili sınıf yönetimi, ölçme ve değerlendirme ile program geliştirme ana başlıklı derslerin içeriğine özel eğitim alanına özgü eğitim bilimleri konuları da eklenmesi oldukça önemlidir. Bu sayede yalnızca zihinsel engelliler öğretmenleri değil tüm meslek ve kültür alanı öğretmenleri de kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim alan bir öğrenci ile karşılaştıklarında profesyonelce yaklaşabilecek ve doğru yöntemleri kullanarak etkili bir öğretim ortamı sunabilecektir. Katılımcıların özel eğitim kursu planlanması halinde önerdikleri konu başlıkları aslında özel eğitimde öğretim becerileri konularında yaşadıkları sıkıntılardan oluşmaktadır. Bu bulgulardan yola çıkarak öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerine eğitim bilimleri müfredat içeriği zenginleştirilmesi için yol gösterici olacağı düşünülen konu önerileri sunulmuştur. Tablo 9'da gösterildiği üzere sol kısımda tüm öğretmenlerin aldığı ana eğitim bilimleri dersleri; sağ kısımda ise bu derslerin içerisine eklenmesi önerilen özel eğitime özgü eğitim bilimleri dersleridir:

Tablo 9. Tüm Eğitim Fakültelerinin Müfredat İçeriğine Eklenmesi Önerilen Özel Eğitim Dersleri Önerileri

Eğitim Bilimleri Dersleri	İlgili Derse Eklenmesi Önerilen Özel Eğitime Özgü Eğitim Bilimleri Dersleri
Özel Eğitim ve Kaynaştırma	-Engel grupları tanımları ve özellikleri -ZEB'lerle iletişim ve onlara yaklaşım tarzları -Atölye kuralları, hijyen eğitimi -Mesleki gelişim -İşe hazırlık ve iş sonu aşamasında başvurulacak yöntemler ve uygulamalar
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	-Özel eğitimde ZEB'lere özgü beceri öğretiminde kullanılan öğretim teknikleri eğitimleri -Yanlızsız öğretim teknikleri eğitimi -Videoyla model olma tekniği eğitimi -Pekiştiriciler ve ödül sistemi
Sınıf Yönetimi	Özel eğitimde sınıf yönetimi
Sınıf Yönetimi veya Okullarda Rehberlik	Problemlili/ istenmeyen davranışlarla başa çıkma ve çözüm önerileri
Rehberlik	ZEB'lerin toplumsal ve iş-meslek hayatları
Ölçme ve Değerlendirme	-BEP, BÖP, kaba değerlendirme formlarının geliştirilmesi ve doğru kullanımı -Özel eğitimde tanılama ve engel gruplarını belirleyebilme
Materyal Tasarımı	ZEB'lere yönelik uygun etkili materyal tasarımı ve kullanımı

Üniversitelerin eğitim bilimleri müfredatında yer alan 'Öğretmenlik Uygulaması' dersleri için aday öğretmenler yalnızca NGGB'lerin öğrenim gördüğü genel eğitim kurumlarında değil özel eğitim kurumlarında da uygulama ve gözlem yapmalıdır. Çünkü özel eğitim liselerinde meslek ve kültür öğretmenleri özel eğitim sınıf öğretmenlerinden bile daha fazla süre engelli bireylerle çalışmaktadırlar. Bununla birlikte öğretmenlik uygulamasına yönelik stajlar lisans diplomalarında ve transkriptlerde özellikle belirtilmelidir. Bu sayede öğretmen adayları özel gereksinimi olan bireylerle de aktif olarak çalışmış olacak ve atanma süreçleri öncesinde de üniversite öğreniminde hizmete hazır şekilde yetiştirilmiş olacaklardır. Ayrıca özel eğitim kurumunda staj yapmayan öğretmen adaylarının MEB atama süreçlerinde ancak bu belgelerini ibraz eden öğretmen adaylarının kabulü sağlanmalıdır.

ÖEMO'larında Görev Yapan Özel Eğitim Sınıf Öğretmenleri ile ilgili MEB'e Sunulan Düzenlemeler ve Öneriler

Tüm bu önerilere ek olarak çalışma bulgularında konaklama öğretmenlerinin meslek derslerinde sınıfta kendilerine eşlik eden 27 sınıf öğretmenin 27'sinin de alanında uzman olmadıkları görülmüştür. Özel eğitim alanında uzman olmayan sınıf öğretmenlerinin meslek öğretmenini bu süreçte yeterli düzeyde bilgilendiremediği ve kılavuzluk edemediği düşünülmektedir. Bu sebeple konu ile ilgili Özel Eğitim Yönetmeliği'nin 32. maddesinin 3.c) bendinde bu konuya ilişkin bir ibare yer almaktadır: *“Dersler özel eğitim öğretmeni tarafından okutulur. Ancak meslek dersleri ilgili alan öğretmenleri tarafından okutulur. Alan öğretmeni tarafından okutulan derslere özel eğitim öğretmeni de ders işlenişine destek vermek üzere katılır.”* (Resmi Gazete, [RG], 2018) Bu ibarenin yerine: *“...özel eğitim sınıf öğretmenleri birlikte derse katıldığı meslek öğretmenlerinin ilgili meslek alanının beceri öğretimi derslerinde ‘özel öğretim teknikleri, performans alımı, BEP-BÖP ve kaba değerlendirme formları hazırlama, sınıf yönetimi ve davranış değiştirme’ konularında işbirliği halinde çalışır ve meslek öğretmenlerine gerekli desteği sağlar.”* şeklinde güncellenmesi özellikle ZEB'lerin alacağı eğitim-öğretim sürecinin niteliği ve kalitesi için çok daha sağlıklı olacağı düşünülmektedir. Önerilen bu ifade pratikte de gerçekleştirilmesi için gereken çalışmalar ve ilgili denetimler de gerçekleştirilmelidir.

Ayrıca ilgili kurumlarda geçici olarak alan dışı çalışan ücretli öğretmenlere ‘minimum 240 saatlik özel eğitim kursunu tamamlamış ve en az iki yıl özel eğitim meslek kurumlarında çalışmış olma şartı’ getirilmelidir. Bununla birlikte ilgili kurumda çalışmaya başlamadan önce en az 3-4 hafta boyunca kurumda deneyimli olan zihinsel engelliler öğretmenleri ile derslere girmelidir.

Türkiye’de ÖEMO'larında 18 farklı mesleki alanda verilen eğitimlerle ilgili hem derse katılan özel eğitim sınıf öğretmenin hem de idarede görev alan yöneticilerin bilgilendirilmesi sağlanmalıdır. Sınıf öğretmeni meslek öğretmeni ile birlikte 12-14 saatlik bir zaman diliminde mesleki eğitime eşlik etmektedir. Bu sebeple sınıf öğretmenleri de meslek alanının alt modülleri, çalışma alanları, beceri alt basamaklarını,

atölyede yer alan ekipmanların kullanımı hakkında genel bilgi sahibi olmalıdır. Bununla birlikte öğrencinin ilgi, yetenek ve kapasitelerinin el verdiği duruma göre ZEB'leri en doğru mesleğe yönlendirilmeleri aşamasında yapılan değerlendirme toplantılarında velilere doğru bilgiyi aktarabilecek, kurum ve çevre ilişkilerinde köprü kurabilecek kişiler de idarecilerdir. Bu sebeple idareci öğretmenlerin de kurumlarında verilen mesleki alanlarla ilgili genel bilgilendirici bir eğitime tabi tutulması çok önemlidir. Ayrıca idarecilerden en az birinin “kurumda var olan meslek alanlarından” mezun olmuş bir meslek öğretmeni olması meslek öğretmenleri ile iş birliği halinde çalışılması konusunda olumlu anlamda destek sağlayacaktır.

ÖEMO'larda Çalışan Öğretmenlere ZEB'leri Ölçme ve Değerlendirme Süreçlerinde Kolaylık Sağlayacak Uygulamalara İlişkin MEB'e Sunulan Öneriler

Katılımcıların ZEB'leri ölçme ve değerlendirme süreçlerinde kullandıkları ölçeklere ve yöntemlere bakıldığında tüm katılımcıların ‘kaba değerlendirme, BEP ve BÖP hazırlama, aylık değerlendirme’ gibi özel eğitim alanında kullanılan yöntemlere vakıf olmadıkları tespit edilmiştir. 27 katılımcının 18'inin ise birlikte derse girdikleri özel eğitim öğretmenleri sayesinde öğrendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ölçme ve değerlendirme yöntemlerine ilişkin HİE kursu önerisine ek olarak: MEB, internet tabanlı bireyselleştirilmiş eğitim-öğretim programları (BEP-BÖP), kaba değerlendirme formları, aylık ve dönemlik kontrol listelerine ilişkin düzenleme ve verileri işleme içeriğine sahip elektronik bir takip ve uygulama sistemleri geliştirebilir. E-okul uygulaması sistemine benzer şekilde kuruma ait öğrenci bilgileri ve öğrencinin aldığı dersler sisteme girilebilir. Öğrencinin kapasitesine, engel grubuna ve yapısına bağlı olarak her ders için öğretilecek beceriler seçilip düzenlenebilir. Bununla ilgili olarak zaten hâlihazırda var olan ve kurumların satın alıp kullandığı yıllık üye olduğu internet tabanlı programlar da mevcuttur. Bazı öğretmenler kurumlarında bu uygulamaları kullandıklarını belirtmişlerdir. MEB'in eğitim teknolojileri birimi özel eğitim kurumlarında bu programların nasıl kullanılacağına öğretilmesi ile ilgili bir kurs düzenlemesi yapması oldukça faydalı olacağı düşünülmektedir. İnternet üzerinde bu programlar incelenip en kullanışlı olanları ile ortaklık sağlanıp MEB uygulaması olarak

tüm kurumlarda kullanıma açılabilir. Ayrıca yalnız özel eğitim kurumları için değil tüm genel eğitim kurumlarında kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim alan öğrenciler için kullanım sağlanabilir. Bu uygulamalar ile öğrenciler aynı sistem üzerinden dönem başından sonuna kadar düzenli olarak takip edilebilecek, gelecek dönemler için öğrenciye özel öğretim süreci hakkında yol haritası çizilebilecektir. Bu duruma ek olarak kâğıt israfı da önlenmiş olacaktır. Sisteme giriş yapıldığı andan itibaren tüm mesleki beceri alt basamakları ve öğrenciler görüntülenebilmektedir. Tüm değerlendirmelerin elektronik ortamda sistem üzerinden seçilerek yapılması, kaydedilmesi, yeniden düzenlenmesi ve yazdırılması da mümkündür.

ÖEMO'larda Çalışan Öğretmenlere ZEB'lere Beceri Öğretiminde Başvurabilecekleri Materyal Geliştirme ve Sınıf Yönetimi Uygulamalarına İlişkin MEB'e ve Gelecekteki Araştırmacılara Sunulan Öneriler

Bu konu ile alakalı Eğitim Bilişim Ağı [EBA] Platformu'nda 'Özel Eğitim Meslek Okulları Materyal ve Doküman Örnekleri' klasörleri oluşturulmalı; bu klasörlerin de 18 farklı meslek alanında uygulamalar ve materyallerle ilgili örneklerin paylaşılması için bölüm adları ile alt klasörler oluşturulmalıdır. Örnek verilecek olursa ÖEMO-Konaklama Hizmetleri Alanında kat hizmetleri; ÖEMO-Yiyecek ve İçecek Hizmetleri Alanında servis becerileri öğretiminde yapılan materyaller fotoğraflı ve videolu bir şekilde ortak bir havuzda toplanabilir. Böylelikle tüm meslek grubu öğretmenleri ülke genelinde yapılan uygulamalar hakkında fikir sahibi olabilecek ve derslerinde kullanacakları materyallerin çeşitliliği ve niceliği artırılmış olacaktır.

Öğrenci için tasarlanacak etkili bir materyalin öğrencinin istenmeyen davranışlarını engelleme konusundaki başarısı tartışılmazdır. Bu sebeple MEB, ÖEMO'larında çalışmış deneyimli sınıf öğretmenleri ve meslek öğretmenleri ile çevrimiçi ya da video kayıtları şeklinde özel eğitimde sınıf yönetimi seminerleri düzenleyebilir.

KAYNAKLAR

- Akçamete, G. (1998). *Türkiye’de özel eğitim*. Eripek, S. (Ed.), (s. 197-207) içinde. *Özel Eğitim, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1018*, https://www.researchgate.net/publication/315602540_Ozel_gereksinimli_bireyler_ve_ozel_egitim adresinden erişilmiştir.
- Aksoy, V. (2018). *Özel eğitim*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Baran, N., & Cavkaytar, A. (2007). Opinions and suggestions of employers on employment of individuals with mental retardation. *Elementary Education Online, 6*(2), 213-225. <http://ilkogretim-online.org.tr/index.php/io/article/download/1922/1758> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Brantlinger, E., Jimenez, R., Klingner, J., Pugach, M., & Richardson, V. (2005). Qualitative studies in special education. *Exceptional children, 71*(2), 195-207. doi: 10.1177/001440290507100205
- Bümen, N. T., Alev, A., Çakar, E., Gonca, U., & Veli, A. (2012). Türkiye bağlamında öğretmenlerin mesleki gelişimi: sorunlar ve öneriler. *Milli Eğitim Dergisi, 42*(194), 31-50. <https://dergipark.org.tr/en/pub/milliegitim/issue/36174/406732> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Coşkun, R., Altunışık, R., & Yıldırım, E. (2019). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı* (10. Baskı). Sakarya Yayıncılık.
- Çetin, Ç. (2004). Özel eğitim alanında çalışmakta olan farklı meslek grubundaki eğitimcilerin yaşadığı güçlüklerin belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 5*(01), 35-46. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/159209> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Karasu, N., Aykut, Ç., & Yılmaz, B. (2014). Zihin engelliler öğretmenlerinin hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi. *Özel Eğitim Dergisi, 15*(1), 41-56. doi: 10.1501/Ozlegt_0000000191
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1*(1), 62-80. <https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/kokdener/123091/13f.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Könez, N. A. (2015). *Özel eğitim ve iş uygulama merkezlerinde görev yapan branş öğretmenlerinin hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tezler. (Tez numarası: 419442).

- Leech, N. L. & Onwuegbuzie, A. J. (2007). An array of qualitative data analysis tools: A call for data analysis triangulation. *School Psychology Quarterly*, 22(4), 557. doi: 10.1037/1045-3830.22.4.557
- Marshall, C. & Rossman, G. (2014). *Designing Qualitative Research, (6th Ed.)* U.S.A: Sage Publications.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber*, S. Turan (Çev. Ed.). Ankara: Nobel Yayın.
- Millî Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2020) *Özel eğitim meslek okulu meslek programları (yeni)*. <https://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitim-mesleki-egitim-merkezi-meslek-programlari-yeni/icerik/576> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Millî Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2019). *İş eğitimi ve meslek ahlakı dersi öğretim programı*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_10/03153236_HAFYF_ZYH_YN_OTYZM_YY_VE_MESLEK.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.
- Millî Eğitim Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı (2020). *Millî eğitim istatistikleri örgün eğitim 2019-20*. http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_09/04144812_meb_istatistikleri_organ_egitim_2019_2020.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.
- Özbey, F. (2018) *Engelli bireylerin destekli istihdamı*. Arıkan, S. ve Ayyıldız, E. (Ed.), *Türkiye’de engellilerin eğitimi (genel-mesleki)*. (s.39-55) içinde. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Özbey, F., & Diken, İ. H. (2010). Zihinsel yetersizliği olan bireylerin iş-meslek eğitimi ve istihdamlarına yönelik Türkiye’de yapılan araştırmaların gözden geçirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 11(2), 19-42. doi: 10.1501/Ozlegt_0000000150
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği 2020. 6.madde. http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_06/24163215_ozel_eYitim_yonetmeliYi_son_hali.pdf
- Özen, Y., & Gül, A. (2007). Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren-örneklem sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (15), 394-422. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunikkefd/issue/2776/37227> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Özkan, Ş. Y., & Gürsel, O. (2006). The effectiveness of simultaneous prompting on teaching photo copy skills to students with mental disabilities. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, (7), 29-45. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/39/62/579.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.

- Özsoy, Y., Özyürek, M., & Eripek, S. (2002). *Özel eğitime muhtaç çocuklar: "Özel Eğitime Giriş"*. Ankara: Karatepe Yayınları
- Özyürek, M. (2008). Nitelikli öğretmen yetiştirmede sorunlar ve çözümler: Özel eğitim örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 189-226.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26112/275107> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Patton, L. D. (2014). Preserving respectability or blatant disrespect? A critical discourse analysis of the Morehouse Appropriate Attire Policy and implications for intersectional approaches to examining campus policies. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 27(6), 724-746. doi: 0.1080/09518398.2014.901576
- Resmi Gazete. (11/06/2020) Sayı: 31152. Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuat Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Madde 6.
- Resmi Gazete. (7/7/2018) Sayı: 30471. Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuat Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Madde 32.
- Seyyar, A. (2004). *Davranış bilimleri terimleri ansiklopedik sözlüğü*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Sivrikaya, T., & Yıkılmış, A. (2016). Özel eğitim sınıflarında görev yapan özel eğitim mezunu olan ve olmayan öğretmenlerin öğretim süreciyle ilgili gereksinimleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(4). 1984-2001. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aibuefd/issue/28550/304607> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Şener, B., & Tanrısever, C. (2017). Lise düzeyinde turizm eğitimi alan hafif düzeyde zihin engelli öğrencilerin staj süreçlerine ilişkin işveren tutumları. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (64), 380-403.
https://www.researchgate.net/publication/333848787_Lise_Duzeyinde_Turizm_Egitimi_Alan_Hafif_Duzeyde_Zihin_Engelli_Ogrencilerin_Staj_Sureclerine_Iliskin_Isveren_Tutumlari adresinden erişim sağlanmıştır.
- Şimşek, H. (2009). Methodical problem in the researches of educational history. *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 42(1), 33-51. doi: 10.1501/Egifak_0000001136
- Yıldız, B. Ş. (2018) *Konaklama öğretmenlerinin özel eğitim alanı ile ilgili yaşadıkları güçlüklerin belirlenmesi ve kat hizmetleri eğitim modülü önerisi*. (Yüksek Lisans Tezi) YÖK Ulusal Tezler. (Tez Numarası: 570257)
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112). 7-17.
<http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5326> adresinden erişim sağlanmıştır.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yüksek Öğretim Kurulu, Eğitim Öğretim Dairesi Başkanlığı. (2018). *Yeni öğretmen yetiştirme lisans programları*. <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari> adresinden erişim sağlanmıştır.

ORCID

Burcu ŞENER YALDIZ <https://orcid.org/0000-0002-0487-6849>

Canan TANRISEVER <https://orcid.org/0000-0003-4747-5903>

SUMMARY

Purpose

This study has two purposes. The first aim of the study is to determine the difficulties experienced by accommodation service teachers working with mentally disabled individuals (MDI) in the field of special education. The second and main purpose of the study is to provide suggestions to the Ministry of National Education (MNE) and the education faculties of universities regarding the content and process in the field of special education within the framework of the identified difficulties.

Method

For the purpose of the study, qualitative research approach has been preferred. It has been determined a total of 48 units SEVS's in Turkey that has in the field of accommodation services program in 2018 academic year. Since there is an accommodation services teacher in each school, the population of the research consists of 48 teachers. 27 teachers, who accepted to participate in the research by returning to the researcher, formed the participant group of this study.

In line with the purpose of the study, in-depth interview technique was used to get the opinions and experiences of the teachers regarding which subjects they had difficulties in the field of special education. Therefore, six questions serving the research topic were selected from the 14 open-ended fully structured questionnaires developed by the first author for her master's thesis. The research data were analyzed using the descriptive analysis technique, which is one of the qualitative data analysis types.

Findings

Findings are grouped under 6 main themes. The first recorded finding is that the participants found the importance allocated to special education lesson very insufficient among the educational sciences courses they took in their undergraduate education. For this reason, the participants experience difficulties in the field of special education in SEVS's.

Secondly, the data obtained is that 25 participants out of 27 participants did not have any knowledge in the field of special education before working in SEVS's. The other 2 participants were informed that they were trying to collect information with their own means.

Thirdly, the theme of findings is as follows: It was noted that all participants used traditional teaching methods in special education processes. These are: show and get done; role and model; learning by doing and experiencing; make the student practice; lecture; frequent repeats; using video and visual supported Power Point presentations; -if the student is good at reading and writing-, note taking. In addition to all these methods, the findings of the participants who applied different teaching methods and techniques and developed effective materials are as follows: a) a cardboard material activity with visual support, where skill steps are divided into levels and conveyed in simple sentences; b) trip observation activity to hotels and dry cleaning companies; c) drama method; d) peer teaching; e) modeling with video (both student and teacher model); f) simple level housekeeping English education for people with mild mental disabilities; g)

Connecting to the housekeeping department of the hotels online and having the student do the same job simultaneously with the work done by the professional employee.

In the data recorded as the 4th, it was observed that the participants did not have information about measurement and evaluation when they first started special education schools. In addition, there are 1 person who learned these methods with his own efforts; 4 p. who carry out all the transactions of the students in the school through an internet-based system; 19 p. who said that the special education classroom teacher they attended the class did these procedures. 1 person stated that he had knowledge about measurement and evaluation since he had previously worked with a student who received mainstreaming education in a general tourism high school. It was also observed that 8 participants still do not use any scales and try to gain knowledge.

The 5th finding theme is about the scales used by the participants during the implementation:

classroom participation (6 people); practice and performance exam (23 p.); simple scale exams (6 p.); checklists (according to individual training plans) (4 p.); observation (4 p.); a special assessment scale for a student with more than one disability (1 p.).

The 6th and lastly recorded theme is as follows: All the participants stated that a comprehensive course on the special education field is very necessary for vocational teachers who are or will be starting to work in SEVS's. In the event that such a course is planned, the 4 topics suggested by all participants in common are as follows: a) disability groups, definitions and characteristics of these groups; b) ways of communicating with and approaching mentally disabled individuals; c) teaching methods and techniques specific to special education; d) classroom management and solution suggestions for problem behaviors. The responses of the participants, who have different suggestions in addition to these 4 topics, are as follows: a) social life, work and professional life of mentally disabled individuals; b) preparation of individual education and training plan and general and monthly assessment forms according to skills and students' levels; c) methods of identification, identification of disability groups in special education; d) workshop rules and methods to be used in hygiene training, professional development and job preparation; e) effective material design and use for people with mental disabilities; f) reinforcers and reward system and methods of using them.

Conclusions

It is obvious how important and effective the special education field knowledge on the teaching process. It is seen that the difficulties experienced by teachers who graduated from a different field during the process of teaching the classroom to MDI's are almost the same as the difficulties experienced by the teachers of the mentally disabled who are experts in their field but did not work at the high school level. On the other hand, in SEVS's, vocational teachers attend classes in almost 12-14 hours of a weekly education period consisting of thirty lesson hours. The period in which classroom teachers teach one-to-one lessons with their students is a total of 6-8 hours. Moreover, even the mentally disabled teachers who are experts in their fields are not fully aware of the techniques for these individuals in the field of teaching, it is impossible for vocational teachers to have problems in the special education field where they do not even receive comprehensive training.

Each of the title suggestions regarding the course contents, which are detailed in the findings section, can be an in-service training proposal for the MNE and education faculties of universities should enrich the main courses of educational sciences with courses on special education.

